

Prispevek k zgodovini civilnih sester v Mariboru

UDK 614.253.5(091)(497.12-18)

CONTRIBUTION TO THE HISTORICAL SURVEY OF THE MARIBOR CIVIL NURSING. Like in other health institutions of Slovenia of that time, according to an agreement, members of different monastic orders cared for the patients of the Maribor Hospital during the period 1943—1948. At that time, there were no schools with programmes for civil hospital nursing staff. Occasionally, for young girls, nursing programmes were organized in Vienna and Graz granting the hospital nurse diploma. The first civil nurse of Maribor was Ida Unger (1877—1957) who worked at different locations. During the last years prior to retirement she was employed in the anti-T. b. c. league outpatient unit, Maribor. Slava Bezlaj-Štefančič (1899—1971) was one of the first to attend the School for Nurses in Ljubljana (1924). She was engaged in the maternal and child health counseling and took part in organization of the foster-children's holiday colony in Lukovica, and organized several courses on care and feeding of babies in Maribor and surroundings.

POVZETEK. *Mariborska bolnišnica je podobno kot druge zdravstvene ustanove na Slovenskem imela v obdobju od leta 1843 do 1948 za strežbo pri bolnikih pogodbo z raznimi samostanskimi redovi. Pravih strokovnih šol za civilne bolniške sestre še ni bilo. Mlada dekleta so se za delo pri bolnikih usposabljala na občasnih tečajih na Dunaju in v Gradcu. Absolventke so dobile naziv bolniške sestre.*

Prva civilna sestra v Mariboru je bila Ida Unger (1877—1957). Delala je v več krajih, zadnja leta pred upokojitvijo pa v dispanzerju Protituberkulozne lige v Mariboru.

Druga civilna sestra je bila Slava Bezlaj-Štefančič (1899—1971), ki je bila med prvimi učenkami Šole za zaščitne sestre v Ljubljani (1924). Delala je v posvetovalnici za matere in otroke, sodelovala pri organizaciji rejniške kolonije v Lukovici, kasneje pa je prirejala tudi tečaje o negi in prehrani dojenčkov v Mariboru in njeni okolici.

O civilnih sestrah smemo v Mariboru govoriti šele po razsulu Avstro-Ogrske (1918), vse dotlej in še do leta 1948 so tako v Mariboru kakor drugod na Slovenskem imele (predvsem hospitalne) zdravstvene ustanove za strežbo pri bolnikih pogodbo z raznimi redovi, tako tudi 1843—1948) mariborska bolnišnica 1).

Pravih (rednih in javnih) strokovnih šol za civilne bolniške sestre v nekdanji dvojni monarhiji pravzaprav ni bilo, pač pa so bili na Dunaju in v Gradcu (v takajšnjih centralnih bolnišnicah) občasno (tako v Wilhelminenspitalu na Dunaju, kakor pri usmiljenih sestrah v Paulustorgasse v Gradcu) posebni tečajji, na katerih so usposabljali mlade ženske za strežbo pri bolnikih. Na Dunaju so absolventke

takih tečajev (po njihovi uniformi) imenovali »plave sestre«. 2). Drugod so v avstroogrski državi, tako tudi po slovenskih deželah, od časa do časa prirejali tečaje za strežbo bolnikov. 3). Trajali so krajši čas; tako je bil npr. v mariborski bolnišnici leta 1909 šestmesečni praktični tečaj za strežbo bolnikov. Znanje, pridobljeno v teh tečajih, je bilo največ, kar so prireditelji mogli dajati udeležencem takih tečajev. Tečaje so organizirali po bolnišnicah; ravnatelji bolnišnic in predstojniki bolnišničnih oddelkov so vlagali mnogo truda, da bi udeležence tečajev izobrazili in jim posredovali vsaj najbolj nujno potrebno strokovno znanje.

Danes je zelo težavno v primerjavi z današnjimi slovenskimi oziroma jugoslovanskimi srednjimi in višjimi medicinskimi šolami dognati »rang« (stopnjo) omenjenih avstrijskih tečajev, ki so bili kdaj pa kdaj ad hoc organizirani tudi na nekaterih dunajskih klinikah, čeprav je bil temeljni (bazalni) učni program za Avstro-Ogrske v njih bržkone enak in so vse take absolventke imele naziv bolniška sestra (Krankenschwester), ker so pač bile namenjene predvsem za »kurativno« delo po raznih javnih oziroma privatnih hospitalnih ustanovah.

Prva civilna slovenska bolniška sestra v Mariboru je bila Ida Unger.

Rodila se je v številni učiteljski družini dne 21. VII. 1877 v Mariboru (Krčevina). Ljudsko šolo je Ida obiskovala v Središču ob Dravi, kamor je bil njen oče premeščen za nadučitelja, meščansko šolo pa v Ptuj. Leta 1902 je v Gradcu končala (najverjetneje pri usmiljenkah v Paulustorgasse) tečaj za nego bolnikov (Krankenpflegekurs). Do leta 1909 se zaradi družinskih obveznosti ni mogla zaposliti; tega leta je opravila (že zgoraj omenjeni) praktični tečaj za nego bolnikov v mariborski splošni bolnišnici 4). Nato je priložnostno delovala kot bolniška negovalka (Krankenpsegerin) pri Katoliškem ženskem društvu v Mariboru, občasno pa vse do leta 1914 v Sanatoriju Dr. Hager v Gradcu. V letih 1914—1915 je služila kot višja bolniška sestra (Oberkrankenschwester) v rezervni vojaški bolnišnici na Pohorskem dvoru pri Mariboru, nato pa do konca prve svetovne vojne (1918) v rezervni vojaški bolnišnici v Grinzingu na Dunaju. 5).

Ob prevratu (1918) je verjetno tudi sestro Ido Unger zadela usoda vseh nenemških nastavlencev v avstrijskih državnih ustanovah, da se je morala namreč odpovedati službi v Avstriji (takrat Deutsch-Österreich!) in se vrniti v domovino. 6). Kot civilna bolniška sestra se doma ni mogla zaposliti vse dotlej, dokler ni v Mariboru začela (1922) z delom Protituberkulozna liga s svojim dispanzerjem, v katerem je sestra Unger delovala do svoje upokojitve (1939); leta 1929 je protituberkulozni dispanzer nekdanje mariborske Protituberkulozne lige prevzel Zdravstveni dom Maribor. Sestra Unger je ves čas svojega službovanja v Mariboru imela uradni naziv zaščitna sestra. 4).

Po vsem tem je sestra Unger bržkone v Mariboru prva slovenska civilna sestra. V Protituberkuloznem dispanzerju, ki so ga vodili doc. dr. Ivan Matko star. (v takratni Stolni, sedaj Poštni ulici), dr. Ivan Jurečko (v Gregorčičevi ulici) in dr. Valentin Varl (v Korošcevi, sedaj Mladinski ulici), je bila zaposlena pri sprejemu bolnikov, nadalje pri mikroskopiranju brisov izpljunkov, opravljala dela rentgenskega tehnika, oskrbovala vso administracijo, izdelovala razne statistike in obiskovala bolnike na njihovem domu; bila je torej najverjetneje tudi prva slovenska patronažna sestra v Mariboru. Umrla je dne 14. XI. 1957 v Mariboru.

Druga civilna sestra z nazivom zaščitna sestra je v Mariboru bila
sestra Slava B e z l a j - Š t e f a n č i č .

Rodila se je dne 25. IX. 1899 v Ribnici na Dolenjskem. Ko se je dne 3. I. 1924 začela v Ljubljani Šola za zaščitne sestre z rednim poukom, je bila s. Slava Bezljaj med prvimi učenkami te šole, ki jo je ustanovil in vodil pediater dr. Matija A m b r o ž i č (1899—1966), pozneje (od 1926 naprej) profesor in predstojnik pediatrične klinike v Beogradu. 7).

Sestra Bezljaj je že po diplomi (takratne Šole za zaščitne sestre, predhodnice poznejše šole za medic. sestre), prišla (1925) v Maribor in prevzela inventar in delo v otroški posvetovalnici, ki je takrat poslovala v Strossmayerjevi ulici 26, in sicer dvakrat tedensko; vodil jo je dr. Fran Marinič (1889—1944).

Avgusta istega leta (1925) je prišla v Maribor dr. Valerija V a l j a v e c (r. 1888), specialistka za otroško zdravstvo. Z odlokom sanitetnega šefa Slovenije, dr. Vladimírja K a t i č i č a je februarja 1926 prevzela dr. Valjavec vodstvo posvetovalnice za matere in otroka. Sestra Bezljaj je delala pri dr. Valjavčevi dobrih 6 tednov, ko je bila premeščena v Lukovico, da bi ondi sodelovala pri organizaciji rejniške kolonije za dojenčke pri tamkajšnjem zdravstvenem domu. Njeno delo v mariborski posvetovalnici za matere in otroka je v njeni odsotnosti opravljala s. Ana K o š t o m a j (iz Šole za zaščitne sestre v Ljubljani). Šele oktobra 1927 se je sestra Bezljaj vrnila v Maribor in prevzela delo v otroškem dispanzerju. Poleg vsakdanjega sprotnega pediatričnega dela sta z dr. Valjevčevu prirejali 14-dnevne tečaje o negi in prehrani dojenčkov v samem mestu (Mariboru) in njegovi okolici. 8).

Leta 1941 je nemški okupator internira dr. Valjavčevu v meljski vojašnici, sestro Bezljaj pa najprej določil za izgnanstvo v Srbiji, vendar je to namero pozneje opustil in jo zatem zaposlil v mariborskem zdravstvenem domu (Gesundheitsamt). Po osvoboditvi (1945) je sestra Slava Bezljaj zopet začela z delom v Dečjem dispanzerju, potlej pa še v Šolski polikliniki, dokler ni bila (1960) upokojena.

Sestra Slava B e z l a j , poročena Štefančič, je bila v Mariboru prva civilna medicinska sestra pediatrične smeri in opravljala tudi pediatrično patronažno službo. Zadnje mesece svojega življenja je hudo trpela, dokler ni dne 2. VI. 1971 umrla (za rakom) v Mariboru. 9).

Viri

1. Zbornik Splošne bolnišnice Maribor 1855—1955, ed. Pertl, Maribor 1959 (Z. SMB 1959), s. 441.
2. L. B.: Naša prva medic. sestra Angela Boškinova. Zdravstveni obzornik, 2 (1969), s. 123—130.
3. Dragaš B.: Zgodovina in delo sestrstva v Sloveniji. Ljubljana 1938.
4. Arhiv SR Slovenije: Stanovski izkaz zaščitne sestre Ide Unger.
5. Tomc Tilica (roj. Unger): Življenjepis (s sliko) s. Ide Unger.
6. Černič M.: Poslanstvo mariborske bolnišnice od leta 1919 do danes. Z. SBM, 1959, s. 17.
7. N. J.: Prof. dr. Matija Ambrožič (1899—1966). Zdravstveni obzornik, 3 (1969), s. 131—133.
8. Dr. M. Svetlič, dr. D. Černelč, dr. G. Burmicki: Razvoj oddelka za otroške bolezni in otroškega zdravstva. Z. SBM, 1959 s. 384, 385, 386 in 389.
9. Vrečko J. (Maribor): Osebno sporočilo (s sliko) o s. Slavi Bezljaj.